

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ВІННИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ ТА
ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

Циклова комісія правових та психологічних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора
з навчально-виховної роботи
ВСП ВФКЕП ЗУНУ
Лілія ЗАБРОДІНА
«31» серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Галузь знань: 08 Право

спеціальність: 081 Право

освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр

освітня програма – освітньо-професійна програма «Право»

освітня кваліфікація: фаховий молодший бакалавр з права

Форма навчання	Курс	Семестри	Лекції	Практичні	ІРС	Разом	СРС	Форма контролю
денна	II	IV	15	15	2	120	88	екзамен

Робоча програма навчальної дисципліни «Конституційне право України» для студентів спеціальності 081 Право, освітня програма – освітньо-професійна програма «Право»

Розробник: Наталія ДОБІЖА, викладач циклової комісії правових та психологічних дисциплін

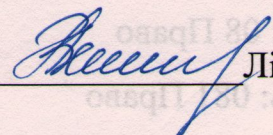
Затверджено на засіданні циклової комісії правових та психологічних дисциплін

протокол № 1 від «31» серпня 2022 року

Голова циклової комісії Тетяна ВДОВИЧЕНКО

Схвалено методичною радою ВСП ВФКЕП ЗУНУ,

протокол № 1 від «31» серпня 2022 року

Голова методичної ради ВСП ВФКЕП ЗУНУ Лілія ЗАБРОДІНА

Форма контролю	СРС	Разом	ІРС	Іпрактичні	Лекції	Семестр	Курс	Форма навчання
екзамен	88	120	2	12	12	IV	II	денна

1. Опис навчальної дисципліни «Конституційне право України»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів ECTS - 4	Галузь знань: 08 Право	Блок обов'язкових дисциплін, цикл професійної підготовки
Змістових модулів – 2	Спеціальність: 081 Право	Рік підготовки
Загальна кількість годин – 120 год.		2-й
		Семестр
4-й		
	Освітньо-професійний ступінь: <u>фаховий молодший бакалавр</u>	Лекції
		15 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних — 2		Практичні, семінарські
		15 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		88 год.
		Індивідуальні завдання:
		2 год.
		Вид контролю:
		Екзамен, 4 – й семестр

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Актуальність та необхідність вивчення Конституційного права України зумовлена реформаційними процесами що відбуваються як в правовій так і економічній сферах життєдіяльності держави. Вивчення дисципліни «земельне право України», спрямоване на засвоєння студентами основних засад правової регламентації аграрних відносин в умовах переходу України до ринкової економіки, досягнення всебічного глибокого розуміння природи і сутності аграрно-правових відносин. Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни «Земельне право України» проводиться після проведення таких дисциплін «Цивільне право України», «Земельне право України», «Екологічне право України», «Господарське право України».

Мета навчальної дисципліни „Конституційне право України” полягає у формуванні системи знань про поняття предмета та метод права України, огляду джерел та її основних інститутів, набуття студентами ґрунтовних знань у сфері правовідносин в Україні.

Студенти-правники повинні отримати знання щодо реалізації та здійснення діяльності суб'єктів аграрних правовідносин Україні, організації діяльності в аграрному секторі економіки, порядку.

2.2.Завдання вивчення дисципліни

В результаті проведення лекцій студенти повинні знати структуру і зміст курсу, вміти знаходити зв'язок між темами курсу та іншими юридичними дисциплінами, а також вміти використовувати отримані знання для вирішення практичних задач.

В результаті вивчення курсу «Конституційне право України» студенти повинні:

- використовувати загальні поняття і категорії;
- застосовувати теоретичні знання в юридичній практиці;
- знаходити необхідну юридичну та іншу літературу для поповнення своїх теоретичних знань;
- розрізняти окремі типи, форми держави та характерні їм функції;
- визначати основні шляхи побудови суверенної, соціальної, демократичної правової держави;
- розмежовувати правові відносини в суспільстві;
- давати аналіз і тлумачення нормам права, нормативно-правовим актам;

- використовувати правові процедури захисту прав і свобод людини;
- обґрунтовувати законність і доцільність прийнятих правових рішень;
- виділяти основні етапи і стадії правотворчого процесу.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

В результаті вивчення дисципліни “Конституційне право України” студенти повинні: володіти такими загальнокультурними компетенціями (ЗК)
ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7. Грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати.

В результаті вивчення дисципліни “Конституційне право України” студенти повинні володіти такими фаховими компетентностями (ФК)

ФК8. Здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції.

ФК14. Здатність і готовність особи у різноманітних соціальних ситуаціях ефективно взаємодіяти з людьми в системі міжособистісних відносин, правильно визначаючи особистісні особливості й емоційний стан інших людей, обираючи адекватні способи спілкування й реалізуючи їх у процесі взаємодії.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни

Конституційне право України є системоутворюючою, фундаментальною, базовою, основною навчальною дисципліною для всієї юриспруденції, яка вводить у вивчення решту юридичних дисциплін і є основою їх пізнання.

2.5. Програмні результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти повинні досягти програмних результатів навчання (ПРН):

ПРН5. Використовувати у професійній діяльності нормативно- правові акти України та рекомендації належних правозастосовчих (законодавчих, судових, правоохоронних тощо) практик у галузі юридичної освіти та науки

ПРН6. Оприлюднювати серед фахівців і нефахівців юридичну інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід в галузі професійної діяльності

3. Програма навчальної дисципліни

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика конституційного та муніципального права

Тема 1. Конституційне право України як провідна галузь національної системи права

Поняття конституційного права України. Конституційне право України як галузь права, наука і навчальна дисципліна. Місце і роль конституційного права в національній системі права України.

Предмет конституційно-правового регулювання і конституційно-правових відносин в Україні. Фундаментальний, політико-правовий характер відносин, що складають предмет конституційного права України.

Метод конституційно-правового регулювання в Україні. Класифікація способів правового регулювання, що складають предмет конституційного права України. Імперативний і диспозитивний способи правового регулювання. Уповноважування, зобов'язання та заборона. Субординація і координація в конституційно-правовому регулюванні. Конституційна форма як вища форма закріплення конституційно-правових цінностей і відносин.

Поняття конституційно-правових відносин, їх особливості і види. Двосторонні та багатосторонні конституційно-правові відносини. Вчення про абсолютні правовідносини. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин: поняття, ознаки, види. Фізичні особи та організації як суб'єкти конституційно-правових відносин. Український народ як первинний суб'єкт конституційно-правових відносин. Органи публічної влади (органи державної влади та органи місцевого самоврядування) та громадські формування як суб'єкти конституційно-правових відносин.

Система конституційного права України. Поняття та види інститутів конституційного права України. Генеральні та прості, загальні та спеціальні інститути конституційного права України. Конституційно-правові норми, їх особливості та види. Особливості структури конституційно-правових норм. Матеріальні та процесуальні конституційно-правові норми. Регулятивні,

охоронні та декларативні конституційно-правові норми. Абстрактні та казуальні конституційно-правові норми.

Джерела конституційного права України: нормативно-правові акти, нормативні договори, конституційно-правові звичаї. Ознаки джерел конституційного права України як галузі права. Нормативно-правові акти як основне джерело конституційного права України. Види нормативно-правових актів як джерел конституційного права: Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти.

Тема 2. Конституційне право України як галузева юридична наука та навчальна дисципліна

Поняття конституційного права України як науки та навчальної дисципліни. Співвідношення між конституційно-правовою наукою та політико-правовою практикою і навчальним процесом.

Об'єкт і предмет науки конституційного права України. Політико-правові явища (конституційно-правові відносини, конституційно-правові норми, конституційно-правова практика та конституційно-правові доктрини) як предмет науки конституційного права України.

Завдання та функції науки конституційного права України. Евристична, гносеологічна та онтологічна функції науки конституційного права України. Інструментальна, прогностична та ідеологічно-виховна (світоглядна) функції науки конституційного права України.

Система науки конституційного права України. Предметний підхід до характеристики системи науки конституційного права України. Принципи і теорії в системі науки конституційного права України. Основні підсистеми науки конституційного права України: наукові дисципліни, наукові підгалузі, проблемні напрямки.

Методологія науки конституційного права України. Принципи конституційно-правових досліджень. Філософські підходи, загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання в науці конституційного права України. Джерела науки конституційного права України.

«Конституційне право України» як базова навчальна дисципліна. Мета «Конституційного права України» як навчальної дисципліни. Джерела навчальної дисципліни «Конституційне право України».

Тема 3. Конституція України - Основний Закон суспільства і держави

Поняття і сутність конституції. Поняття та загальна історія світового конституціоналізму. Юридична і фактична конституція. Юридична конституція у формальному і матеріальному сенсі слова. Предмет регулювання конституції. Конституція як суспільна цінність. Види конституцій.

Юридичні властивості конституції. Найвища юридична сила конституції. Політико-правовий та установчий характер конституції. Особливий порядок розробки і прийняття конституції. Підвищена стабільність конституції, особливий порядок внесення змін до конституції. Програмність конституції.

Функції конституції. Поняття і види функцій конституції. Юридична функція конституції як нормативно-правового акту. Політична, економічна та соціальна функції конституції. Ідеологічна (виховна) функція конституції. Правозахисна та обмежувальна функції конституції. Консолідуюча та стабілізуюча функції конституції.

Історія українського конституціоналізму. Конституція Пилипа Орлика. Конституційні проекти часів перебування українських земель у складі Російської імперії. Конституційні проекти Г. Андрузького, М. Драгоманова, М. Міхновського, М. Грушевського. Конституційні акти часів національно-визвольної боротьби: Центральної Ради, Гетьманату П. Скоропадського, Директорії. Радянські конституції.

Конституційний процес в незалежній Україні. Основні етапи новітнього конституційного процесу в Україні, їхній зміст та значення. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. та її роль у конституційному процесі. Концепція нової Конституції України. Офіційні проекти нової Конституції України 1992 та 1993 рр. Конституційний договір від 8 травня 1995 р. Прийняття чинної Конституції України 28 червня 1996 р.

Юридична характеристика чинної Конституції України. Конституція

України 1996 р. як конституція четвертого покоління. Форма і структура чинної Конституції України. Зміст Конституції України 1996 р. Новели чинної Конституції. Форма держави та основи правового статусу особи за чинною Конституцією України.

Порядок внесення змін до Конституції України 1996 р. Чинна Конституція України як «жорстка» конституція, загальний порядок внесення змін і доповнень до неї. Особливості процедури внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України. Роль Президента України, Верховної Ради України і Конституційного Суду України у процедурі внесення змін до Основного Закону України. Неприпустимість деяких змін до Конституції України.

Політична та конституційна реформи в Україні на сучасному етапі. Основні чинники, що обумовлюють необхідність реформ. Зміст, спрямованість і взаємозв'язок політичної й конституційної реформ.

Тема 4. Засади конституційного ладу України

Поняття конституційного ладу, його ознаки та умови. Взаємозв'язок між конституційним ладом і суспільним ладом та політикою держави. Закріплення конституційного ладу в Конституції та чинному законодавстві України.

Конституційне закріплення політичної системи України. Політичний плюралізм (багатоманітність) як основа політичної системи України. Конституційно-правовий статус основних суб'єктів політичної системи України.

Економічна система України та її конституційно-правове регулювання. Україна як держава з ринковою економікою. Економічний плюралізм (багатоманітність) як основа економічної системи України. Форми власності і тенденції їх розвитку в Україні. Державне регулювання економіки і антимонопольне законодавство.

Соціальна система і соціальна структура українського суспільства, тенденції їх розвитку. Конституційно-правові принципи соціальної політики держави та їх реалізація. Україна як соціальна держава. Конституційно-правові основи духовно-культурних відносин: освіта, наука, культура, релігія. Конституційно-правові основи міжнаціональних відносин. Мовна політика в Україні та її

конституційне закріплення. Ідеологічний плюралізм (багатоманітність) як основа духовно-культурних відносин в Україні.

Поняття та ознаки засад конституційного ладу. Система та зміст принципів, що становлять засади конституційного ладу України. Людина, її права і свободи, честь і гідність як найвища соціальна цінність. Народний і державний суверенітет: поняття і взаємозв'язок. Принцип поділу влади як системотворчий принцип організації та діяльності державного механізму України. Принцип визнання та гарантування місцевого самоврядування як основа територіальної організації влади в Україні. Принципи республіканізму, унітаризму та демократизму як визначальні для форми Української держави. Принцип визнання міжнародно-правових стандартів, його роль у входженні України у світове співтовариство та процесах євроінтеграції.

Державні символи України. Державний Герб. Державний Прапор. Державний Гімн.

Тема 5. Громадянство України

Поняття та ознаки громадянства. Громадянство як особливий правовий стан. Політико-правовий характер громадянства. Стабільність громадянства. Взаємний характер відносин громадянства. Загальні та спеціальні принципи громадянства України. Принцип єдиного громадянства та його закріплення у Конституції України. Законодавство України з питань громадянства.

Категорії осіб, що належать до громадянства України. Документи, які засвідчують належність до громадянства України.

Набуття громадянства України. Підстави набуття громадянства України. Момент, з якого набувається громадянство України. Набуття громадянства України за народженням чи територіальним походженням. Застосування «принципу крові» та «принципу ґрунту» при визначенні належності до громадянства України. Вимоги до осіб, що приймаються до громадянства України. Категорії осіб, які не можуть бути прийняті до громадянства України. Поновлення у громадянстві України та інші підстави набуття громадянства України.

Припинення громадянства України. Вихід з громадянства України. Втрата

громадянства України. Підстави втрати громадянства України, що можуть бути передбачені міжнародними договорами України.

Система органів, що беруть участь у вирішенні питань громадянства України, їх компетенція. Повноваження Президента України у справах з питань громадянства України. Комісія при Президентові України з питань громадянства: порядок утворення, склад, повноваження. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань громадянства України. Процедури з питань громадянства України.

Тема 6. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Поняття основ правового статусу особи та його елементи. «Вузьке» і «широке» тлумачення основ правового статусу особи. Проблема прав людини в конституційно-правовій теорії та практиці.

Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини. Загальна декларація прав людини 1948 р. Міжнародні пакти про права людини 1966 р. Європейська Конвенція про захист прав та основних свобод 1950 р.

Загальні та спеціальні принципи правового статусу особи в Україні, їх відображення у Конституції та чинному законодавстві.

Основні (конституційні) права і свободи: поняття, ознаки, види. Непорушність, невід'ємність і невідчужуваність основних прав і свобод людини. Особисті (громадянські), політичні, економічні, соціальні, культурні та екологічні права та свободи. Позитивні й негативні права людини.

Права людини і права громадянина. Еволюція конституційних прав і свобод. «Покоління» основних прав і свобод. Суб'єкти конституційних прав і свобод.

Основні (конституційні) обов'язки громадян України. Поняття, ознаки та класифікація основних обов'язків.

Гарантії реалізації основних прав і свобод громадян України. Загальні та спеціальні гарантії. Стан додержання основних прав і свобод в Україні. Проблема соціально-економічних гарантій прав людини і громадянина в Україні.

«Національне питання» в Україні. Конституційно-правовий статус титульної нації та національних меншин. Статус мов в Україні. Українська мова як

державна мова в Україні.

Тема 7. Основи правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні

Загальна характеристика Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні». Поняття «іноземець» та «особа без громадянства». Невизнання за громадянами України належності до іноземного громадянства. Категорії іноземців та осіб без громадянства. Особливості правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які мають дипломатичний чи консульський імунітет.

Підстави перебування іноземців та осіб без громадянства на території України. Документи, що засвідчують законність перебування іноземців та осіб без громадянства на території України. Віза та візовий режим.

Принципи правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні. Національний режим іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Основні (конституційні) права та свободи іноземців та осіб без громадянства в Україні. Особливості правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні, а також тих, які тимчасово перебувають на її території. Особисті права іноземців та осіб без громадянства. Політичні права та свободи іноземців та осіб без громадянства в Україні. Економічні, соціальні та культурні права іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Основні обов'язки іноземців та осіб без громадянства в Україні. Юридична відповідальність іноземців та осіб без громадянства в Україні. Персона «нон грата».

Поняття «біженець». Підстави та порядок набуття статусу біженця в Україні. Особливості правового статусу біженців в Україні. Права та обов'язки біженців. Підстави та юридичні наслідки припинення статусу біженця.

Тема 8. Конституційно-правовий статус громадських об'єднань в Україні

Право на об'єднання як політичне право громадян України. Значення цього права для розбудови в Україні демократичної, правової держави та

громадянського суспільства. Поняття, ознаки та види громадських формувань. Обмеження на створення та діяльність громадських формувань.

Конституційно-правовий статус політичних партій в Україні. Поняття та ознаки політичних партій в Україні. Політичні партії як об'єднання громадян з всеукраїнським статусом. Політичний плюралізм і багатопартійність в Україні. Порядок створення та діяльності політичних партій. Реєстрація політичних партій. Членство у політичних партіях. Права та обов'язки політичних партій. Політичні партії та Українська держава. Державний контроль і нагляд за діяльністю політичних партій в Україні. Відповідальність політичних партій, їхніх засновників та учасників.

Конституційно-правовий статус громадських організацій в Україні. Поняття та ознаки громадських організацій. Міжнародний, всеукраїнський, місцевий статус громадських організацій. Порядок створення та діяльності громадських організацій. Легалізація громадських організацій. Види громадських організацій. Членство в громадських організаціях. Права та обов'язки зареєстрованих громадських організацій. Юридична відповідальність громадських організацій, їхніх засновників та учасників.

Право на свободу совісті в Україні. Взаємовідносини між державою та релігійними організаціями в Україні. Відокремлення держави від церкви і церкви від школи. Поняття, види та ознаки релігійних організацій. Порядок створення та діяльності релігійних організацій. Реєстрація статутів релігійних організацій. Права та обов'язки релігійних організацій. Відповідальність релігійних організацій.

Тема 9. Конституційно-правовий статус засобів масової інформації в Україні

Поняття інформації. Інформаційна політика України. Інформаційний суверенітет. Види та галузі інформації. Поняття інформаційної діяльності, її суб'єкти та види.

Джерела інформації. Документи як джерела інформації. Публічні виступи як джерело інформації. Режим доступу до інформації. Інформація з відкритим доступом. Інформація з обмеженим доступом. Секретна інформація.

Конфіденційна інформація.

Конституційно-правовий статус друкованих засобів масової інформації. Поняття друкованого засобу масової інформації. Порядок створення та діяльності друкованих ЗМІ. Правовий статус редакції та журналіста. Права та обов'язки друкованих ЗМІ. Відповідальність друкованих ЗМІ.

Конституційно-правовий статус аудіовізуальних засобів масової інформації.

Тема 10. Референдум як інститут безпосередньої демократії в Україні

Поняття і соціальна роль референдуму. Відмінність референдуму від виборів та інших форм безпосередньої демократії. Загальна характеристика Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми». Види референдумів в Україні. Всеукраїнський референдум, референдум Автономної Республіки Крим, місцеві референдуми. Обов'язковий і факультативний референдуми. Нормативний і конституційний референдуми. Практика референдумів в Україні та їх оцінка.

Предмет референдуму в Україні. Питання, які можуть бути вирішені виключно шляхом референдуму. Питання, які не можуть виноситися на референдум. Юридичні наслідки проведення референдуму з виходом за межі встановленого предмету.

Порядок підготовки і проведення референдуму, його основні стадії. Порядок ініціювання та призначення референдуму. Особливості референдуму за народною ініціативою. Матеріально-фінансове забезпечення референдуму. Порядок формування та повноваження комісій з підготовки і проведення референдуму. Порядок голосування на референдумі та визначення його результатів. Дострокове голосування. Юридичні наслідки проведення референдуму.

Консультативний референдум (дорадче опитування громадян): поняття та відмінність від соціологічного опитування.

Тема 11. Выборче право України

Поняття і види виборів в Україні, їх конституційно-правове регулювання. Соціальні функції виборів. Періодичність виборів. Выборче законодавство

України.

Поняття виборчого права і його основні принципи. Виборче право в об'єктивному розумінні. Суб'єктивне виборче право. Загальне виборче право. Пряме й рівне виборче право. Таємне голосування: мета і способи. Активне і пасивне виборче право. Виборчі цензи в Україні. Абсентеїзм в Україні, його причини і оцінка.

Виборча система (в широкому і вузькому розумінні). Мажоритарна і пропорційна виборчі системи в Україні.

Виборчі комісії в Україні, їх система, порядок формування та повноваження. Центральна виборча комісія, виборча комісія Автономної Республіки Крим, територіальні, окружні та дільничні виборчі комісії.

Виборчий процес, його основні принципи та стадії. Суб'єкти виборчого процесу в Україні. Виборчі округи та виборчі дільниці. Складання списків виборців. Порядок висунення і реєстрації кандидатів. Роль політичних партій у виборчому процесі. Виборча застава. Передвиборна агітація, її строки і форми реалізації. Порядок голосування. Порядок визначення результатів голосування. Порядок розподілу мандатів за пропорційною виборчою системою. «Загороджувальний бар'єр» в Україні, його значення та оцінка. Виборча квота.

Повторні вибори і повторне голосування. Визнання виборів недійсними. Відповідальність за порушення виборчого законодавства. Роль органів внутрішніх справ у забезпеченні законності та громадського порядку під час підготовки і проведення виборів.

Модуль II. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Тема 12. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України

Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади. Поняття парламенту і парламентаризму. Соціальне призначення і політична роль парламенту, як орган всенародного представництва. Фактори, які визначають провідну роль парламенту в державному механізмі України.

Порядок формування Верховної Ради України та її структура. Правовий статус керівництва Верховної Ради України та її органів (Погоджувальної Ради, комітетів, тимчасових комісій, депутатських фракцій). Соціальний і партійний

склад Українського парламенту.

Функції та компетенція Верховної Ради України. Конституційно-правові основи взаємовідносин Верховної Ради України з Президентом України, органами виконавчої та судової «гілок влади». Парламентські процедури. Законодавчий процес в Україні та його основні стадії. Право законодавчої ініціативи в Українському парламенті. Бюджетний процес. Форми парламентського контролю за діяльністю уряду: вотум недовіри, депутатські запити і звернення, спеціальні і слідчі комісії. Акти Верховної Ради України. Правове становище народних депутатів України. Особливості мандату народних депутатів України. Несумісність депутатського мандату з іншими видами діяльності. Права і обов'язки народних депутатів України. Основні гарантії депутатської діяльності. Підстави і порядок дострокового припинення депутатських повноважень.

Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Порядок його обрання, принципи діяльності. Функції та компетенція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Акти реагування Уповноваженого на факти порушення прав людини. Підстави і порядок дострокового припинення повноважень Уповноваженого.

Тема 13. Конституційно-правовий статус Президента України

Соціальне призначення, політична роль глави держави в системі вищих органів держави. Президент України як одноосібний глава держави. Президент України в системі вищих органів державної влади.

Порядок заміщення посади глави держави. Юридичні вимоги до кандидатів на пост Президента України. Загальна характеристика законодавства про вибори Президента України. Інавгурація Президента України. Символи президентської влади.

Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відповідальність глави держави (імпічмент). Підстави і порядок здійснення імпічменту.

Функції та компетенція Президента України. Загальнодержавне представництво і забезпечення єдності державної влади як прерогативні

функції Президента України. Взаємовідносини глави Української держави з парламентом, урядом, державним апаратом. Повноваження глави держави у сфері вищого представництва в державі і поза нею. Роль глави держави у законодавчому процесі. Повноваження глави держави у сфері особистого статусу громадян. Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України. Акти глави держави. Контрасигнатура актів глави держави.

Гарантії діяльності Президента України. Недоторканність Президента України. Збереження звання Президента України. Юридичні, організаційні, матеріально-фінансові, символічно-церемоніальні та інші гарантії діяльності Президента України

Апарат Президента України, його політико-правова роль. Адміністрація Президента України. Рада національної безпеки і оборони України. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим. Інші допоміжні органи при Президентіві України.

Тема 14. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України

Кабінет Міністрів України - уряд як вищий орган в системі органів виконавчої влади. Соціальне призначення і політико-правова роль уряду. Місце уряду в системі вищих органів державної влади. Порядок формування Кабінету Міністрів України та його взаємовідносини з Президентом і Верховною Радою України. Програма діяльності уряду, її політико-правове значення.

Функції та компетенція Кабінету Міністрів України. Уряд як колегіальний орган загальної компетенції. Розподіл повноважень між членами уряду. Роль Прем'єр-міністра України в організації роботи уряду. Повноваження уряду у сфері зовнішньої та внутрішньої політики. Роль Кабінету Міністрів України у законодавчому та бюджетному процесі. Взаємовідносини Кабінету Міністрів України з центральними та місцевими органами виконавчої влади.

Порядок роботи Кабінету Міністрів України. Тимчасовий Регламент Кабінету Міністрів України. Порядок проведення засідань Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України.

Парламентська відповідальність уряду. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень кабінету Міністрів України.

Урядовий апарат. Завдання та функції Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Тема 15. Конституційно-правовий статус органів судової влади і прокуратури в Україні

Поняття судової влади і правосуддя. Засади організації судової влади в Україні. Універсальна юрисдикція судів. Судочинство в Україні. Засади здійснення правосуддя в Україні. Конституційні принципи судочинства. Участь професійних суддів, народних засідателів та присяжних у здійсненні правосуддя.

Судоустрій в Україні. «Гілки судової» влади. Порядок утворення судів. Суди загальної юрисдикції. Спеціалізація судів загальної юрисдикції. Місцеві суди. Апеляційні суди. Загальні та військові суди. Спеціалізовані суди. Вищі спеціалізовані суди. Верховний Суд України - вищий судовий орган в системі судів загальної юрисдикції.

З'їзд суддів України. Вища Рада юстиції. Кваліфікаційні комісії суддів. Конституційно-правовий статус суддів. Суддя - носій судової влади. Порядок призначення і обрання суддів. Припинення повноважень судді. Підстави і порядок припинення повноважень суддів. Права та обов'язки суддів. Гарантії незалежності суддів. Дисциплінарна відповідальність суддів.

Конституційно-правовий статус прокуратури України. Структура органів прокуратури в Україні. Функції і повноваження прокуратури України. Акти прокурорського реагування.

Тема 16. Конституційний контроль в Україні

Поняття конституційної юрисдикції та конституційного контролю. Види конституційного контролю в Україні. Конституційний контроль за часом використання, за правовими наслідками, за формою. Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції.

Порядок формування Конституційного Суду України. Юридичні вимоги до

кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України.

Правовий статус суддів Конституційного Суду України. Права та обов'язки суддів Конституційного Суду України, гарантії їх діяльності. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень суддів Конституційного Суду України.

Функції та повноваження Конституційного Суду України. Фактори, що обумовлюють необхідність тлумачення Конституції та законів України. Офіційне тлумачення. Підстави визнання правового акту неконституційним та його юридичні наслідки. Конституційність міжнародних договорів України. Роль Конституційного Суду України у процедурі внесення змін до Конституції України та у процедурі імпічменту.

Конституційне провадження, його форми і стадії. Суб'єкти і предмет конституційного подання і конституційного звернення. Акти Конституційного Суду України, їх правова природа і значення для політико-правової теорії та практики.

Тема 17. Конституційні засади територіальної організації влади в Україні

Поняття територіального устрою держави. Державний та адміністративно-територіальний устрій України. Фактори, що впливають на територіальний устрій України. Україна як унітарна держава. Принципи адміністративно-територіального устрою України.

Система адміністративно-територіальних одиниць України. Порядок вирішення питань, пов'язаних із територіальним устроєм України. Адміністративно-територіальна реформа в Україні.

Особливості конституційно-правового статусу АРК у складі України. Конституція Автономної Республіки Крим 1998 р. Причини і зміст кримської автономії.

Особливості конституційно-правового статусу міст Києва і Севастополя у складі України. Загальна характеристика Закону України «Про столицю України - місто-герой Київ».

Тема 18. Конституційно-правовий статус центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні

Поняття і види центральних органів виконавчої влади. Порядок створення, реорганізації та ліквідації центральних органів виконавчої влади. Види центральних органів виконавчої влади: міністерства, державні комітети, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом. Загальна система центральних органів виконавчої влади.

Функції та компетенція центральних органів виконавчої влади. Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади в Україні 1996 р. Структура центральних органів виконавчої влади: керівництво, колегія, урядові органи державного управління, патронатні служби, центральний апарат, територіальні підрозділи, науково-технічні ради, робочі та консультативні органи.

Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. Функції та компетенція місцевих державних адміністрацій. Взаємодія місцевих державних адміністрацій з органами виконавчої влади вищого рівня та місцевим самоврядуванням.

Тема 19. Конституційно-правовий статус органів влади Автономної Республіки Крим

Верховна Рада Автономної Республіки Крим як представницький орган автономії. Порядок формування і структура Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Функції та повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Правовий статус постійних комісій Верховної Ради Автономної Республіки Крим та їх роль у здійсненні повноважень представницького органу автономії.

Правовий статус депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Права та обов'язки депутатів, гарантії депутатських повноважень.

Конституційно-правовий статус Ради міністрів Автономної Республіки Крим, її склад та порядок формування. Функції та повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Підстави і порядок дострокового припинення повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Правовий статус

центральної влади Автономної Республіки Крим. Республіканські міністерства, республіканські комітети та республіканські органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Тема 20. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування, його соціальне призначення і політична роль. Основні концепції місцевого самоврядування. Принцип визнання і гарантування місцевого самоврядування як одна з основ конституційного ладу України. Принципи місцевого самоврядування в Україні.

Система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування.

Порядок організації, функції та повноваження органів місцевого самоврядування. Поєднання представницької і безпосередньої демократії на місцевому рівні. Місцеві вибори і референдуми, громадські слухання і місцеві ініціативи. Питання місцевого значення як предмет місцевого самоврядування.

Правовий статус депутатів місцевих рад. Імперативний мандат депутатів місцевих рад. Права та обов'язки депутатів місцевих рад. Гарантії діяльності депутатів місцевих рад.

Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування. Представницькі органи місцевого самоврядування. Питання, що можуть бути вирішені тільки на сесії місцевої ради.

Виконавчі органи місцевих рад, їх система, склад і порядок формування. Виконавчі комітети місцевих рад. Управління і відділи місцевих рад. Роль керівництва місцевих рад в організації їхньої діяльності. Служба в органах місцевого самоврядування.

Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади. Власні і делеговані повноваження. Форми і способи контролю з боку центральної влади. Відповідальність місцевого самоврядування.

4. Структура навчальної дисципліни.

№ п/п	Найменування тем і розділів	Всього	Лекцій	Практичних	СРС	ІРС	Література
Змістовий модуль 1. Загальна частина							
1	Конституційне право України як провідна галузь національної системи права	2	2				[1,4,8,9,11,18]
2	Конституційне право України як галузева юридична наука та навчальна дисципліна	17		2	15		[1,2,4]
3	Конституція України - Основний Закон суспільства і держави	17	2		15		[1,5,7]
4	Засади конституційного ладу України	2		2			[1,2,4]
	<i>Разом за модулем 1</i>	38	4	4	30		
Змістовий модуль II. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні»							
5	Громадянство України	17	2		15		[1,5,8,12]
6	Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні	17		2	15		[1,5,8,12]
7	Основи правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні	2	2				[1,4,8,9,11,18]
8	Конституційно-правовий статус громадських об'єднань в Україні	4		2		2	[1,5,8,12]
9	Конституційно-правовий статус засобів масової інформації в Україні	17	2		15		[1,5,8,12]
10	Референдум як інститут безпосередньої демократії в Україні	15		2	13		[1,5,8,12]
11	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	2	2				[1,5,8,12]
12	Конституційно-правовий статус Президента України	2		2			[1,5,8,12]
13	Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України	2	2				[1,5,8,12]
14	Конституційно-правовий статус органів судової влади і прокуратури в Україні	2		2			[1,5,8,12]

15	Конституційний контроль в Україні	2	1	1			[1,5,8,12]
	<i>Разом за модулем 2</i>	82	11	11	58	2	
	Усього годин	120	15	15	88	2	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Конституційне право України як галузева юридична наука та навчальна дисципліна	2
2	Засади конституційного ладу України	2
3	Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні	2
4	Конституційно-правовий статус громадських об'єднань в Україні	2
5	Референдум як інститут безпосередньої демократії в Україні	2
6	Конституційно-правовий статус Президента України	2
7	Конституційно-правовий статус органів судової влади і прокуратури в Україні	2
8	Конституційний контроль в Україні	1

6. Самостійна робота

Самостійне завдання виконується у вигляді реферату обсягом до 20 сторінок. Метою виконання самостійного завдання є закріплення рівня теоретичних знань, набутих під час лекційних занять та індивідуальної роботи. Завдання вибирається студентом у відповідності з номером у списку групи.

Поля : верхнє, нижнє та ліве – 20 мм, праве – 10 мм. Робота може бути рукописною або друкованою і виконується українською мовою.

№ з/п	Тема курсу та тематика СРС	Термін контролю
4-й семестр		
1	Вступ до предмету Конституційне право» 1. Скласти тестові завдання з теми (2-3 до кожного питання плану практичного заняття). 2. Скласти глосарій до теми з 10 термінів.	
Разом за тему		15
2	Муніципальне право як наука і навчальна дисципліна 1. Скласти тестові завдання з теми (2-3 до кожного питання плану практичного заняття). 2. Скласти глосарій до теми з 10 термінів.	
Разом за тему		15

3	Основні теорії походження місцевого самоврядування. 1. Скласти тестові завдання з теми (2-3 до кожного питання плану практичного заняття). 2. Скласти глосарій до теми з 10 термінів.	
Разом за тему		15
4	Міжнародно-правова регламентація місцевого самоврядування 1. Скласти тестові завдання з теми (2-3 до кожного питання плану практичного заняття). 2. Скласти глосарій до теми з 10 термінів.	
Разом за тему		15
5	Конституційно-правова регламентація місцевого самоврядування в Україні 1. Скласти тестові завдання з теми (2-3 до кожного питання плану практичного заняття). 2. Скласти глосарій до теми з 10 термінів.	
Разом за тему		15
6	Територіальна громада - первинний суб'єкт місцевого самоврядування 1. Скласти тестові завдання з теми (2-3 до кожного питання плану практичного заняття). 2. Скласти глосарій до теми з 10 термінів.	
Разом за тему		13
Всього		88

7. Індивідуальні завдання. Теми рефератів:

1. Місцеве самоврядування в механізмі народовладдя.
2. Класичні і перехідні системи місцевого самоврядування
3. Політичні моделі місцевого самоврядування
4. Конституційна історія місцевого самоврядування в Україні
5. Перспективні напрямки розвитку місцевого самоврядування в Україні
6. Співвідношення громадянського суспільства, держави і місцевого самоврядування
7. Перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні у ході адміністративної реформи
8. Вплив законодавства ЄС на формування законодавства України в галузі місцевого самоврядування: тенденції розвитку
9. Вплив правових актів ЄС на формування сучасної моделі регіонального розвитку України

10. Реалізація принципу децентралізації влади в Україні
11. Муніципальне договірне і прецедентне право
12. Муніципальна правосуб'єктність територіальної громади
13. Органи та посадові особи органів державної влади як суб'єкти муніципального права
14. Взаємодія регіональних органів публічної влади
15. Відповідальність регіональних органів публічної влади
16. Місцеве самоврядування і громадянське суспільство
17. Форми асоціацій місцевого самоврядування
18. Співвідношення понять «матеріальна основа» та «економічна автономія» місцевого самоврядування
19. Перспективні напрямки розвитку фінансової основи місцевого самоврядування
20. Поняття і види державного контролю та нагляду в системі місцевого самоврядування
21. Правова природа муніципальної служби як самостійного виду публічної служби
22. Статут територіальної громади як основний акт локальної саморегуляції
23. Особливості приватизації комунального майна
24. Роль місцевого самоврядування у наданні населенню соціальних послуг
25. Договір про надання соціальних послуг за участю органу місцевого самоврядування як різновид публічного договору.
26. Самооподаткування територіальних громад
27. Основні принципи та порядок об'єднання (роз'єднання) територіальних громад.
28. «Санкції» в механізмі відповідальності територіальних громад
29. Проблеми регіонального самоврядування в Україні
30. Порівняльно-правовий аналіз завдань та функцій обласних та районних органів місцевого самоврядування
31. Проблеми реалізації повноважень обласними органами місцевого самоврядування в Україні

32. Проблеми реалізації повноважень районними органами місцевого самоврядування в Україні
33. Порядок відміни правових актів органів місцевого самоврядування.
34. Юридична природа та види правових актів місцевого самоврядування
35. Регламенти місцевих рад: поняття, зміст, правове регулювання
36. Судовий захист прав місцевого самоврядування
37. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування: поняття, види, правове регулювання.
38. Муніципальні вибори: правові основи та порядок проведення
39. Порядок формування місцевих рад
40. Основи правового статусу депутата місцевої ради.
41. Повноваження та форми роботи депутата як представника територіальної громади, виборців свого виборчого округу.
42. Повноваження та форми роботи депутата як повноважного члена представницького органу місцевого самоврядування — ради.
43. Порядок обрання сільського, селищного, міського голови
44. Порядок формування виконавчих органів сільської, селищної, міської ради
45. Сесія ради: порядок скликання та проведення.
46. Юридична природа політичних заяв органів місцевого самоврядування
47. Функції і компетенція територіальних громад
48. Правовий статус людини - члена територіальної громади у місцевому самоврядуванні
49. Обґрунтування доцільності формування органів самоорганізації населення
50. Бюджетний процес в адміністративно-територіальних одиницях
51. Місцеві податки і збори: поняття, види, порядок адміністрування.
52. Форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування. Муніципальний рух в Україні.
53. Стан розвитку наукових досліджень з проблематики статусу обласних рад

54. Стан розвитку наукових досліджень з проблематики формування регіональної системи органів публічної влади
55. Стан розвитку наукових досліджень з проблематики формування регіональної системи органів публічної влади
56. Стан розвитку наукових досліджень з проблематики формування системи виконавчих органів місцевого самоврядування
57. Організація місцевої влади в УРСР. Особливості «радянської системи» організації влади на місцях.
58. Становлення інституту місцевого самоврядування в новітній історії України.
59. Види муніципальних систем в зарубіжних країнах.
60. Поняття основ місцевого самоврядування.
61. Предмети відання та повноваження місцевого самоврядування.
62. Захист прав місцевого самоврядування в Конституційному Суді України.
63. Делегування повноважень місцевого самоврядування: проблеми правового регулювання.
64. Форми участі іноземців у житті територіальної громади
65. Порядок та правове регулювання розмежування повноважень між радою, її виконавчим комітетом та місцевим головою.
66. Порівняльно-правовий аналіз статусу виконавчих органів місцевого самоврядування м. Ужгорода та м. _____ (*вибрати будь-яке місто, статут якого є в інтернеті*) на основі положень їх статутів.
67. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад.
68. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад.

8. Методи навчання

У навчальному процесі застосовуються: лекції, практичні, в тому числі з

використанням мультимедійного проектора та інших ТЗН; індивідуальні заняття; робота в Інтернеті; виконання індивідуальних завдань.

9. Методи контролю

В процесі вивчення дисципліни «Конституційне право України» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- підсумкове тестування по кожному змістовому модулю;
- директорська контрольна робота;
- оцінювання виконання індивідуального завдання;
- екзамен;

Підсумковий бал (за 100 - бальною шкалою) з дисципліни «Конституційне право України» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

4-й семестр (екзамен)

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Сума
Теми 1- 4 (модульна контр. роб., поточне оцінювання, тестовий контроль)	Директорська контрольна робота Теми 1- 6	Середнє арифметичне по поточним оцінкам	
25%	50 %	25 %	100 %
Тиждень (8)	Тиждень (15)	Тиждень (15)	

Шкала оцінювання (переведення)

За шкалою коледжу	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90 – 100	відмінно	A (відмінно)
85 – 89	добре	B (дуже добре)
75 – 84		C (добре)
65 – 74	задовільно	D (задовільно)
60 – 64		E (достатньо)
35 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання	FX
1 – 34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом	F

«ВІДМІННО» - знання глибокі, міцні, системні. Студент вміє застосовувати їх для виконання завдань пошукового характеру, може самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища, виявляти й відстоювати власну позицію.

«ДОБРЕ» - відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй бракує власних суджень. Студент вміє робити висновки, виправляти допущенні неточності, він знає суть понять, явищ, вміє пояснити основні теоретичні положення, може самостійно застосовувати знання в типових ситуаціях.

«ЗАДОВІЛЬНО» - відповідь правильна, але недостатньо осмислена. Студент розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати теоретичні положення. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразками.

«НЕЗАДОВІЛЬНО» - відповідь зі значними помилками і неточностями, студент відтворює менш як половину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення, елементарні завдання виконує лише за допомогою викладача

10. Методичне забезпечення

1. Робоча навчальна програма з дисципліни: «Конституційне право України»
2. Матеріали комп'ютерних презентацій лекційного курсу «Конституційне право України»
3. Питання для підготовки до здачі екзамену.
4. Питання для поточного контролю.
5. Тестові завдання.
6. Презентації.
7. Пошукові роботи студентів.
8. Завдання для проведення модульного контролю, ДКР.

11. Рекомендована література.

1. Авер'янов В.Б. Органи виконавчої влади в Україні/ В.Б Авер'янов. - К., 2017
2. Андресюк Б.П. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи/ Б.П. Андресюк. - К., 2017
3. Баймуратов М.А. Локальна система захисту прав людини в Україні: сутність та становлення / М.А. Баймуратов //Юридична освіта і правова держава: Збірн. наук. праць/ М.А. Баймуратов. - Одеса, 2018. - С.96-101
4. Баймуратов М.А. Міжнародні зв'язки органів місцевого самоврядування у системі глобальних кроскультурних комунікацій/ М.А. Баймуратов. //Право та культура: теорія і практика: Матер. міжнародної наук.-практ. конф., м. Київ 15-16 квітня 2019 р. - К., 1997. - С.128-130

5. Баймуратов М.О. Законодавство України про місцеве самоврядування і актуальні питання реалізації/ М.А. Баймуратов. //Збірник наукових праць Української Академії державного управління при Президентові України. - К.: Вид-во УАДУ, 2019. - Вип. 1. - С. 300-302
6. Баймуратов М.О., Батанов О.В. Деякі теоретичні аспекти становлення функцій територіальних громад в Україні / М.О. Баймуратов, О.В. Батанов //Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. - 2019. - №1. - С.31-36
7. Баймуратов М.О. Правова природа міжнародних (європейських) стандартів локальної демократії та їх роль у становленні місцевого самоврядування в Україні: питання сприйняття та імплементації / М.О. Баймуратов // Наукові читання. Присвячені пам'яті В.М. Корецького: Зб. наук. Праць / Київський університет права НАН України. - К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2018. - С. 12-21.
8. Батанов О.В. Основні напрями і види діяльності територіальних громад і проблеми класифікації/ О.В.Батанов //Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. - 2018. - № 4. - С. 19-25
9. Батанов О.В. Статут територіальної громади як інститут реалізації функцій місцевого самоврядування/ О.В.Батанов //Розвиток місцевої демократії і забезпечення прав громадян на здійснення місцевого самоврядування: Збірн. матеріалів конфер. (21-22 грудня 1998 р., Київ). - К.: Перспектива, 2019. - С. 34-38
10. Батанов О.В. Функції територіальних громад як специфічних суб'єктів конституційного права/ О.В.Батанов //Право України. - 2018. - №8. - С.21-24
11. Батанов О.В. Концептуальні засади співвідношення функцій територіальних громад з функціями місцевих органів державної виконавчої влади/ О.В.Батанов //Право України. - 2019. - №5. - С. 25-29
12. Батанов О.В. Муніципальне право України/ Відп. Ред.. М.О. Баймуратов. Видання друге, стереотипне/ О.В.Батанов . - Х.: «Одісей», 2017. - 528 с.
13. Батанов О.В. Територіальна громада - основа місцевого самоврядування в Україні. Монографія /За ред. В.Ф.Погорілка/ О.В.Батанов . - К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2016. - 260 с.
14. Батанов О.В. Функції територіальних громад у системі місцевого

- самоврядування/ О.В. Батанов . //Держава і право: Щорічники наук. праць молод. вчених. - К.: ІнЮре. - 2016. - Вип. 2. - С. 123-128
15. Біленчук П.Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право). Навч. посібник/ П.Д.Біленчук, В.В.Кравченко, М.В. Підмогильний. - К., 2020
16. Бутко І.П. Деякі проблеми становлення і розвитку місцевого і регіонального самоврядування в Україні/ І.П. Бутко //Матеріали науково-практичної конференції “Актуальні проблеми управління територіями в Україні”. - К., 2021
17. Вакуленко В. Проблеми управління комунальною власністю великих міст в сучасних умовах/ В. Вакуленко. //Вісник Української Академії державного управління. - 2016.- №1. - С. 172-185
18. Волков В.Д., Гринюк Р.Ф., Захарченко К.А. Комунальне право України. Учебное пособие/ В.Д.Волков, Р.Ф. Гринюк, К.А.Захарченко. - Донецьк: ДОНГУ, 2007. - 217 с.
19. Голікова Т. Методичні засади розмежування функцій державного управління і місцевого самоврядування/ Т. Голікова //Економіка України. - 2016. - № 4. - С.48-52.